

INTERNATIONAL STANDARDS AND CURRENT CHALLENGES FOR YOUTH'S RIGHTS UNDER CONDITIONS OF DISPLACEMENT AND OCCUPATION

*Borys Babin^{1,2,3}, Rostyslav Drapushko^{2,4}, Konstantyn Zakharenko^{1,2,5},
Oleksandra Dehtiarova⁶*

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА ПОТОЧНІ ВИКЛИКИ ЩОДО ПРАВ МОЛОДІ ЗА УМОВ ПЕРЕМІЩЕННЯ ТА ОКУПАЦІЇ

*Борис Бабін, Ростислав Драпушко, Костянтин Захаренко,
Олександра Дегтярьова*

Abstract. The article analyzes modern international standards and national legal mechanisms for the protection of youth rights under conditions of displacement and occupation; the relevant normative and organizational activities of the UN and Council of Europe's structures were investigated, regulatory and legal acts, program and planning documents and the competence of the corresponding authorities were highlighted.

It has been proven that the system of legal standards for the protection of youth rights was formed at the international level, primarily in the format of UN documents and the activities of the structural divisions of the United Nations.

Relevant documents, including General Assembly's resolutions developed over fifty years, they have given considerable attention to the responsibilities of States to guarantee youth in times of conflict and foreign occupation, and have emphasized the importance of youth human rights defenders; in recent years, youth has become a factor of structural transformations in the activities of the UN itself.

It has been pointed that the pivotal role of youth in the determination of development directions is essential in conditions of armed conflict, as we do see now due to Russia's aggression against Ukraine. Regarding the issues of the effectiveness of youth rights' protection mechanisms in conditions of interstate and internal displacement and foreign occupation article contains some proposals for Ukrainian authorities that may be a ground for relevant broader expert discussion.

The issue of forming consolidated statistical data on the number of young people who remained in the occupied territories or who may have been forced to move to the territory of Russia is becoming extremely urgent. The mentioned statistical data would allow for more effective planning of the programs and measures aimed at attracting and supporting youth from occupied territories and internally

¹ Research Center "Olexandr Yaremenko Institute of Socio-Legal and Political Studies"

² Dragomanov Ukrainian State University, Kyiv, Ukraine

³ babinb@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-9317-3845>

⁴ r.g.drapushko@udu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0002-3089-5349>

⁵ k.v.zakharenko@udu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0003-0980-7313>

⁶ National Aviation University. Kyiv, Ukraine. <https://orcid.org/0009-0004-9743-8187>

displaced persons. The use of digital solutions, modern technologies, and communication channels with young people living in the occupied territory will allow to involve them in the information space of Ukraine, will provide access to online services and opportunities, and information for various categories of youth, including young people with disabilities.

Planning of measures aimed at overcoming the educational losses of youth from the occupied territories, access to educational materials and programs, including online, and stimulating the entry of such youth into educational institutions in the government-controlled territory are also in great demand. Strengthening and involvement of youth organizations and initiative groups, consisting of displaced persons or aimed at their support, in decision-making, including political ones, is also important.

Keywords: internally displaced persons, Russian aggression, temporarily occupied territories, UN, youth policy, youth rights

Анотація. У статті здійснено дослідження модерних наднаціональних стандартів та вітчизняних правових моделей забезпечення прав молоді під час окупації та переміщення; досліджено релевантну організаційну та нормотворчу роботу органів Ради Європи та ООН, відображене правові, планові та програмні нормативні джерела та досліджене повноваження органів публічного управління.

Авторами доведено, що модель нормативно-правових гарантій забезпечення прав та інтересів молоді кристалізувалася на глобальному рівні, у першу чергу в форматі актів ООН та у роботі її функціональних підрозділів.

Релевантні документи, включаючи низку резолюцій Генеральної асамблеї, які формували власну системність упродовж останнього півстоліття, приділили безперечну увагу компетенцій держав щодо забезпечення прав та інтересів молоді під час міждержавних конфліктів та окупації й відобразили особливу роль молодих правозахисників; більш того у ХХІ столітті саме молодь стала ключовим чинником системних перетворень у роботі Об'єднаних Націй.

Авторами також відзначено ключову та системообразуючу роль молоді у формуванні векторів розвитку, що набуває особливого значення за умов збройного конфлікту, зокрема й на прикладі російської агресії проти України. Максимально актуальним у такому форматі стає питання визначення системних статистичних відомостей стосовно кількості молоді, яка перебуває на тимчасово окупованих територіях або ж була вимушено переселена на територію держави-агресора.

Водночас застосування модерних цифрових рішень, імплементація сучасних засобів, каналів та технологій комунікації з молоддю, яка досі перебуває на тимчасово окупованій території, буде щонайменш сприяти її поступовому залученню до демократичного та транспарентного інформаційного простору України, та водночас забезпечить такій молоді ефективний доступ до практичних спроможностей, які охоплюють й онлайн-сервіси, та для отримання практично корисної інформації для варіативних страт молоді, зокрема такої, що має обмежені можливості чи відповідні спеціальні потреби.

Але за таких умов, підкреслюють автори, вартим на особливу увагу є планування та програмування заходів, що матимуть метою вирішення викликів втрат молоді з тимчасово окупованих територій у сфері освіти, забезпечення її ефективного та системного доступу до навчальних програм та інших матеріалів у дистанційній формі, та посилення мотивацій й практичної спроможності щодо її навчання у закладах освіти, які перебувають на підконтрольній Україні території. Вагомим залишається й питання щодо посилення спроможності молодіжних ініціатив, структур та організацій, які охоплюють значну кількість переміщеної молоді чи мають метою її підтримку, у процеси схвалення соціальних, гуманітарних та політичних рішень на українському та європейському рівнях.

Ключові слова: деокупація, міжнародні організації, молодіжна політика, переміщені особи, права молоді, реінтеграція, російська агресія, тимчасова окупація

Вступ

Поточний стан повномасштабної російської агресії, яка проти України максимально загострив комплексне питання форматування та розвитку механізмів забезпечення ключових прав молоді у вимірі її широкого зовнішнього та внутрішнього та переміщення, та водночас у вимірі окупації територій України, у рамках релевантних стандартів.

Це потребує на новий вимір повноцінної уваги академічного середовища та громадянського суспільства як у контексті повноцінної імплементації наднаціональних стандартів та системного висвітлення та порівняння національних програмних, планових та стратегічних моделей.

Отже, **метою цієї наукової статті** слід визначити створення комплексної практично-доктринальної позиції відносно поточних юридичних моделей, у їхньому глобальному, регіональному та національному форматі, забезпечення ключових прав молоді у стані масового переміщення та тривалої окупації та презентація відповідних пропозицій. Для досягнення такої мети авторами були застосовані як галузеві методи аналізу, пізнання, синтезу, моделювання програмного, компаративістського й системного підходу.

Аналіз останніх досліджень

Рефлексія щодо дисперсних та точкових нормативних викликів стосовно створення, формування та еволюції поточних юридичних механізмів щодо забезпечення ключових прав молоді відбулася у роботах доволі відомих українських авторів, зокрема, Е. Барієва, Є. Бородіна, Ю. Волошина, М. Драпушка, А. Чвалюка [1]; [2]; [3]; [4]; Е. Плешка, А. Приходько, Я. Тицької, Г. Христової та у цих умовах питання забезпечення ключових прав саме переміщеної молоді, та молоді, яка проживає на тимчасово окупованих територіях України (далі - ТОТУ) досі не отримали характеру й формату новаторських та водночас монографічних доктринальних праць.

Виклад основного матеріалу

Десятиріччя російської агресії проти Українського народу та її масштабна ескалація в останні три роки артикулює гостре та не розв'язане питання поточного стану й перспектив підвищення ефективності моделей та форм забезпечення ключових прав української молоді у вимірі її системного й комплексного внутрішньодержавного та європейського переміщення, а також окупації агресором низки територій нашої держави.

У вимірі ситуації 2024 року такі виклики охопили декілька мільйонів осіб та водночас експертне відображення цього процесу отримало наразі виключно міжнародно-правовий формат в рамках відповідних стандартів та потребує на додаткову уваги як від експертного й академічного середовища, так й від громадянського суспільства. Водночас безспірне значення позиції молоді у процесах формування та кристалізації суспільних цінностей й ідеалів, та водночас й векторів розвитку та відповідних пріоритетних сфер стали повноцінно детермінованими у низці універсальних та євро-

пейських документів та в джерелах українського законодавства, а також у доктринальних та експертних працях.

Насамперед слід звернути увагу на універсальні правові стандарти, сформовані з прав молоді та відповідно до обов'язків держав у форматі органів та інститутів Об'єднаних Націй.

Ще в першому профільному документі, а саме у Декларації ООН про поширення серед молоді ідеалів світу, взаємної поваги та взаєморозуміння між народами 2037 (XX) 1965 року вказувалося, що «під час пожеж, що охоплювали людство, війни саме на частку молоді припадали найбільші страждання і саме вона зазнала найбільшої кількості жертв».

Крім того, у цьому документі, схваленому Генеральною асамблеєю ООН (далі ГАООН), висловлювалося системне переконання, що саме молодь хоче бути впевненою у своєму майбутньому, та що при цьому мир, свобода та справедливість мають ставати одними з наріжних гарантій здійснення прагнень нових поколінь до щасливого життя та мирного співіснування між народами, реалізації фінальної ліквідації колоніалізму та всіх форм расової дискримінації та, відповідно, «виховання молодого покоління відповідно до цих ідеалів» [5].

Крім того, удосконалення ключових вимірів співпраці з молодіжними організаціями та молоддю на універсальному та й регіональному рівнях стало предметом серії резолюцій ГАООН зі спільною назвою «Форми комунікації з молоддю й молодіжними організаціями», таких як 3022 (XXVII) 1973 року, 32/135 1978 року тощо [6].

За приклад можна навести резолюцію ГАООН «Роль молоді» 31/130 1976 року [7], яка каже людству про «динамічну та активну участь молоді, що може бути дуже дієвим фактором, що позитивно впливає на позицію інших верств суспільства» і водночас визнає «величезні жертви, принесені молоддю, і страждання, заподіяні їй під час воєн усіх типів», констатує й «законність потреб і сподівань молоді у наш час величезного науково-технічного та культурного прогресу». Крім того, резолюція ГАООН 31/130 наголошує на потребі проактивної ролі молоді у всесвітньому русі за мир та водночас у боротьбі людства проти расової дискримінації, іноземного панування та окупації.

Щобільше, ця резолюція ГАООН 1976 року додатково наголошує на ключовому значенні системної інтеграції та залучення молоді у всілякі процеси розвитку, та водночас вказує на значення молоді у системному зміцненні міжнародного миру й безпеки, з визнанням особливої ролі програм, які є пов'язаними з освітою та системною участю молоді у процесі розвитку; цей документ ООН водночас приписує державам розвивати міжнародні контакти між молодіжними організаціями й молоддю [7].

Та подальша еволюція роботи ГАООН щодо поступового формування глобальних міжнародних стандартів забезпечення ключових молоді не припинилася та досі триває. За приклад слід навести Всесвітню програму дій стосовно молоді, уперше схвалену резолюцією ГАООН 50/81 1996 року, та знов відтворену резолюцією ГАООН 62/126 2007 року, з відповідною констатацією, що всі 15 пріоритетних областей цієї Програми є пов'язаними між собою. При цьому резолюція ГА ООН 70/1 від 25 вересня 2015 року назвала молодь «рушійною силою змін» та водночас продекларувала, що «всі

цілі у сфері сталого розвитку застосовні до молоді». Такі приписи документів ООН були системно розвинені в резолюції ГАООН 78/179 «Політика та програми молоді», прийнятої ООН на черговій сесії Асамблеї 19 грудня 2023 року [8].

Відповідний акт приписує ООН та державам «вжити конкретних заходів для забезпечення допомоги та захисту молоді в ситуаціях збройного конфлікту» та «розширити повноцінну, значущу та ефективну участь молоді у запобіганні та вирішенні конфліктів, миробудуванні та гуманітарній діяльності, забезпечуючи при цьому, щоб молоді люди продовжували користуватися своїми правами на освіту та охорону здоров'я навіть у ситуаціях конфлікту».

Мало того, зазначена резолюція ГАООН 78/179 пропонує державам ООН «вживати відповідно до норм міжнародного права узгоджені заходи з метою усунення перешкод на шляху всебічного здійснення прав молодих людей, які живуть в умовах іноземної окупації та інших умов конфлікту чи постконфліктних ситуацій» та наголошує на важливості забезпечення молоді достатнього життєвого рівня, у тому числі шляхом усунення причин відсутності продовольчої безпеки, включаючи збройні конфлікти, зміна клімату, періоди економічного спаду та пандемії» [8].

Релевантну роботу можна спостерігати й у контексті діяльності Генерального секретаря ООН (далі – ГСООН), який серед іншого запропонував у 2018 році Молодіжну стратегію ООН «Молодь-2030», та заснував цілу систему «посланців ГСООН у справах молоді», крім того, ГСООН призначив 27 жовтня 2023 року першого в історії власного помічника з питань молоді. Слід окремо зазначити, що саме ГСООН системно вживає заходів стосовно забезпечення системного та сталого функціонування у мережі Об'єднаних Націй новоствореного Молодіжного бюро ООН відповідно до резолюції ГАООН 2022 року 76/306 [8].

Крім цього необхідно системно проаналізувати наявні стандарти ООН відносно молоді, які поступово формуються в інститутах Об'єднаних Націй в Женеві, зокрема й під егідою такого ключового феномену глобального правозахисту, як Управління Верховного комісара ООН з прав людини (далі - УВКПЛ ООН).

Серед іншого, у окремій Доповіді УВКПЛ ООН А/HRC/43/63 до Соціального форуму ООН 2019 року [9], який був спеціально проведеним під егідою Управління, констатувалося, що саме держави ООН мають забезпечити, щоб наявне освітнє середовище, створене для молоді, ставало вільним від насильства та дискримінації, та що ці держави водночас мають сприяти також організації та проведення систем освітніх заходів для молоді щодо прав людини, а також реально та ефективно гарантувати власній молоді повну свободу від репресій.

Крім того, варто приділити увагу проведеній у 2021 році ініціативи УВКПЛ ООН «Освіта передусім», яка стартувала під гаслом «Робота з молоддю та для молоді у вразливих ситуаціях, включаючи конфлікти, насильство й загрози». Серед іншого ця ініціатива забезпечила утворення Молодіжної дорадчої ради, яка потім, у 2022 році сприяла проведенню низці регіональних форумів [10].

Крім того, у виявленому звіті відповідного європейського форуму, поміж іншим, було підкреслено ключову потребу залучення молоді в будь-які

формалізовані процеси схвалення рішень, та водночас здійснити соціальну та й політичну цілісну і комплексну інтеграцію молоді у контексті вразливості ситуацій через передачу окремих локацій, знарядь та ресурсів та й забезпечення при цьому можливостей для комплексної та системної участі молоді у суспільних процесах, із забезпеченням такої молоді доступу до релевантних фінансів [11].

Водночас варто звернути увагу й на Доповідь УВКПЛ ООН А/HRC/55/40 стосовно молоді та прав людини від 28 грудня 2023 року [12], в якій відповідний орган ООН високо оцінив «десятиріччя молодіжного активізму, які надали імпульс багатьом досягненням у галузі захисту планети», та водночас констатувало, що «недостатньо створити формальні чи неформальні майданчики, на яких молоді люди можуть висловлювати свою думку», оскільки «участь молоді може конструктивно змінити теперішній стан справ лише в тому випадку, якщо думки молодих людей враховуватимуться при ухваленні рішень».

Слід навести і нову женецьку Доповідь Спецдоповідача ООН щодо положення правозахисників та правозахисниць Мері Лолор «Ми – не лише майбутнє» А/HRC/55/50 від 17 січня 2024 р., яка стосується комплексу проблем, з якими тепер системно стикається на різних рівнях сучасна молодь, яка прагне займатися сучасними формами правозахисної діяльності. У відповідному документі Спецдоповідач приділяє окрему та послідовну увагу на виклики, пов'язані зі структурними та громадськими бар'єрами, які системно перешкоджають активному здійсненню відповідної молодіжної діяльності.

Крім того, Спецдоповідач ООН висвітлює аспекти правових обмежень стосовно участі молоді у поточному та системному розвитку громадянського суспільства. Водночас у наведеній Доповіді А/HRC/55/50 підіймаються й виклики порушень фундаментальних прав людини, з якими молоді правозахисники стикаються внаслідок проведеної мирної роботи щодо сприяння, заохочення та захисту ключових прав. Водночас описана Доповідь «Ми – не лише майбутнє» прямо приписує державам, щоб їх системи висвітлення фактів порушення прав людини ставали легкодоступними для молоді, та щоб при цьому усе суспільство мало верифіковані та правдиві, та водночас доступні відомості про діяльність молодих правозахисників та їх персоналії [13].

Ба більше, крім описаних вище документів УВКПЛ ООН, Доповідача та інших інституцій, у системі Об'єднаних Націй комплексно формуються відповідні стандарти й в інших установах та інституціях [14], [15], [16], [17]. Прикладом, ще у грудні 2021 року ЮНІСЕФ організувала Глобальний форум для дітей та молоді [18], та й ще раніше окремий Форум молоді був реалізованим такою інституцією ООН, як ЮНКТА Д. За підсумками зазначеного Форуму, у його резюме TD/INF.70 було прямо зазначено, що необхідно системно нарощувати наявний потенціал молоді, який має бути пов'язаним із поступовим розширенням якісного доступу до поточних навичок та знань, які дозволятимуть проводити більш сталу та комплексну роботу, серед іншого для відповідного виконання релевантних правам молоді Цілей сталого розвитку до 2030 року [19].

Слід додати, що не тільки вищі урядові установи, але й системна конфігурація громадянських платформ України, таких як загальновідома

Асоціація Реінтеграції Криму, постійно підтримують у вимірі сталої реалізації релевантних стандартів, системну взаємодію з визначеними структурами ООН, постійно надаючи аналітичні та інформаційні матеріали відповідно до викликів, які виникають стосовно переміщеної наразі молоді, та молоді, що залишилася на ТОТУ [20], [21]. При цьому деякі з відповідних матеріалів громадянських правозахисників вже були офіційно оприлюднені на релевантних ресурсах ООН та щонайменш їх частина була відображена у наданих до ГСООН та до ГАООН звітах та доповідях відповідних Спецдоповідачів та незалежних експертів системи ООН [22].

Водночас надважливість практичної ролі молоді у системному суспільному житті було висвітлене й у низці сучасних в європейських документів, таких, як поточна Стратегія молодіжного сектору до 2030 року Комітету міністрів Ради Європи, яку було затверджено резолюцією CM/Res(2020)2 [23]. За таких умов системне визначення категорії молоді та, відповідно, її поточної та перспективної ролі у громадській активності на національному рівні було системне висвітлене у чинному Законі України «Про основні засади молодіжної політики» № 1414-IX 2021 року [24]. Крім того, не варто забувати, що чинним Указом Президента України № 94/2021 було схвалено такий документ, як Національна молодіжна стратегія до 2030 року (далі – НМС) [25].

При цьому задля комплексного забезпечення системної суспільної та соціокультурної інтеграції вітчизняної молоді у громадське життя нашої держави зазначена НМС послідовно пропонувала вжити систему заходів, які мали бути спрямованими на послідовну та комплексну реінтеграцію української молоді, яка проживає на ТОТУ, та стосовно молоді, яка є внутрішньо переміщеною, до цілісного інформаційного, культурного та освітнього простору України.

Крім того, НМС передбачала залучення української молоді, що мешкає на ТОТУ, та є внутрішньо переміщеною, в системне та активне суспільне життя України. Крім того, варто додати, що ще в 2021 році Кабміном України було затверджено такий документ, як Державна цільова соціальна програма «Молодь України», яка мала діяти щонайменш до 2025 року [26].

Щобільше, система заходів, які були окреслені в НМС, може вважатися такою, що залишаються актуальними й досі, але при цьому не слід забувати, що площа ТОТУ, та, відповідно, загальна кількість українського населення, яке проживає на ТОТУ, включно із молоддю, істотно збільшилася після повномасштабного російського вторгнення у 2022 році.

Тому слід взяти до уваги й релевантні профільні нормативні акти стосовно реінтеграції ТОТУ, які були затверджені після 2022 року, та які мали містити механізми та моделі, що відображали б релевантні виклики. Серед іншого, Кабмін України 4 квітня 2023 року актуалізував затверджений двома роками раніше, урядовим розпорядженням № 1171-р від 29 вересня 2021 року, План заходів щодо реалізації Стратегії деокупації та реінтеграції АР Крим та Севастополя. Тим самим уряд України затвердив відповідні зміни з урахуванням умов воєнного стану, переглянувши більш як 127 конкретних пропозицій.

Як стосовно відповідної ситуації констатували фахівці зазначеної вище Асоціації, у відповідному контексті, серед іншого у вимірі системної мо-

лодіжної політики, у механізмах та моделях відповідного плану та в форматі релевантних ситуацій та процесів, об'єктивно варто брати до цілісної уваги поточну ситуацію вірогідної наявності на ТОТУ значної кількості осіб, які прибули туди із 2014 року у кількості сотень тисяч, та які не є громадянами України, включно зі значною кількістю дітей та молоді [27].

Але у той самий час стосовно молодіжної роботи досі профільним центральним органом виконавчої влади, який формує та реалізує відповідну державну політику в Україні, залишається Міністерство молоді та спорту України (далі – ММСУ). Але у той самий час у такому профільному документі, як Положення про ММСУ, затверджене чинною постановою Кабміну України № 220 від 2 липня 2014 р. [28] узагалі відсутні будь-які згадки про окрему компетенцію зазначеного центрального органу влади стосовно молоді з ТОТУ та переміщеної молоді.

Ба більше, станом наразі максимально обмежений набір повноважень ММСУ згідно з вказаною вище оновленою версією плану заходів стосовно Стратегії деокупації та реінтеграції АР Крим та Севастополя, яка наразі є чинною відповідно до урядового розпорядження №288-р від 4 квітня 2023 року.

Серед іншого, у пункті 24 цього документу, щодо подолання наслідків мілітаризації освіти та, відповідно, заходів з перенавчання молоді на деокупованій території, зазначене ММСУ є одним із 9 співвиконавців; але водночас ММСУ узагалі не зазначено у пунктах 51, 53, 56 та, відповідно, 57 цього плану, які й детермінують аспекти системного здобуття ефективної освіти для молоді, яка наразі перебуває на ТОТУ; інформаційних кампаній для такої молоді з ТОТУ; моделі реалізації бюджетної програми щодо реінтеграції такої молоді з ТОТУ; та водночас наявних програм навчання, обміну та стажування за кордоном для молоді з ТОТУ.

Та при цьому саме ММСУ стало визначеним планом ключовим виконавцем відповідних заходів документа у вимірі його пунктів 63 та 64: у контексті початку реалізації програм підтримки молоді, яка перебуває на ТОТУ, у діяльності у роботі Українського молодіжного фонду, Фонду Президента України з підтримки освіти, науки та спорту та Українського культурного фонду. Крім того, цей документ має метою системне надання підтримки українським громадським об'єднанням щодо послідовної реалізації молодіжних реінтеграційних проєктів, які мають цільовою аудиторією молодь з ТОТУ [29].

У такому контексті варто окремо відзначити, що відповідний аналіз згаданих вище норм плану заходів був здійсненим учасниками серії Стратегічних форумів «Майбутнє Криму», із залученням й експертів описаної вище Асоціації. За підсумками серії відповідних комплексних дискусій ними було запропоновано системні та детерміновані рекомендації до відповідного документу.

Та в рамках цієї системи рекомендацій, які, серед іншого, стосувалися й молодіжної політики, авторами приписувалося провести скорочення опису заходів, спрощення формулювань та приведення термінів документа у відповідність до визначених чинним законодавством понять. Крім того, експерти наголосили на потребі посилення конкретизації заходів документа, що мало посприяти системному посиленню справжньої ефективності

його виконання, відповідно до комплексу запропонованих описаним документом вагомих індикаторів.

Ба більше, експерти Асоціації Реінтеграції Крим зазначили, що за відповідних умов варто провести суттєве та системне уточнення кола визначених виконавців документу, та констатували, що закріплені у плані терміни виконання його заходів об'єктивно потребують на істотну переоцінку. Тому, на думку згаданого кола експертів, у першу чергу варто визначити комплексну систему етапів щодо реалізації заходів та водночас й передбачити нові, додаткові форми реалізації реінтеграційних планів, зокрема й згідно з можливими варіантами подальшого розвитку процесів на ТОТУ під час та й після деокупації цих територій, та залежно, відповідно, від проблемного, кризового чи катастрофічного сценаріїв щодо екології, інфраструктури, економіки та соціальної сфери [30].

Водночас варто звернути увагу й на Стратегією державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та на операційний план заходів щодо реалізації цієї стратегії, які були затверджені спільним розпорядженням Кабміну України № 312-р від 7 квітня 2023 р. [31]. Саме цим документом було окремо відзначено ключову роль у процесах захисту переміщених осіб й підтримки молоді, як складової процесів внутрішнього переміщення.

При цьому одним із ключових завдань описаної Стратегії вказане й системне посилення такого феномену, як міжрегіональне співробітництво, яке мало б здійснюватися саме з метою реалізації та сприяння виконанню програм, планів та й окремих заходів, спрямованих на молодь, на водночас таких, що мали б метою системному сприянню справжній соціальній згуртованості, та водночас й зміцненню підходів у формуванні національної єдності, зокрема у налагодженні діалогу та, відповідно, й формату певних спільних дій.

У Стратегії та у операційному плані задля виконання такого наріжного завдання пропонувалося провести послідовну реалізацію комплексу молодіжних проєктів, зокрема, таких, що були с послідовно спрямованими на поступове формування ефективного молодіжного простору у громадах на підконтрольній території України, для поступового забезпечення у цій сфері підходів до комунікації та, відповідно, й до послідовної інтеграції переміщеної молоді у такий громаді. При цьому додавалося, що ефективну та послідовну відповідальність щодо процесів та результатів реалізації такого заходу покладається на регіональні адміністрації та водночас й на наявні органи місцевого самоврядування.

Також варто вказати на оприлюднені результати дослідження громадської структури «Аналітичний центр Cedoss» під назвою «Вплив війни на молодь в Україні». Ця аналітика щодо негативного впливу збройного конфлікту на молодь була проведена як раз за підтримки Програми розвитку ООН в Україні та, відповідно, й ММС У. За даними цього дослідження 28% опитаних представників молоді відповіли, що потребують на безкоштовну та анонімну психологічну підтримку у вимірі подолання наслідків конфлікту; 16% представників опитаної молоді заявили про своє переміщення до інших територій України, а 6% опитаних вказали на проблему пошкодження їх житла внаслідок конфлікту.

У відповідному дослідженні від «Аналітичного центра Cedos» також було наведено й комплекс рекомендацій стосовно підходів до підтримки молоді за умов нинішньої війни, зокрема у контексті популяризації сталих можливостей щодо працевлаштування, навчання, збереження фізичного та психічного здоров'я, забезпечення фундаментальних потреб, системного та послідовного залучення молоді до комплексу процесів відновлення, суспільної та управлінської роботи, благодійництва та волонтерства [32].

Отже, істотне підвищення спроможностей у сфері розвитку молодіжної політики стосовно системної підтримки переміщеної молоді та молоді на ТОТУ має залишатися у фокусі як суспільної уваги, так й у форматі роботи міжнародних міжурядових та недержавних структур. Відповідні проекти, які мають отримати своє спрямування на системну підтримку та забезпечення прав молоді, яка є переміщеною чи перебуває на ТОТУ, мають отримувати системну інституційну та грантову підтримку від варіативних донорів.

Це має включати планомірне залучення міжнародних інституцій та урядів держав-партнерів України, а також й органів державної влади України, зокрема у вимірі коштів, які мають включатися до державних бюджетних програм для програмного та стратегічного виконання заходів публічної молодіжної політики, що, серед іншого, має охоплювати питання збереження та зміцнення української громадянської та національної свідомості.

Висновки. Підсумовуючи, варто зазначити, що наявна сьогодні система нормативних стандартів у вимірі забезпечення прав була сформована на універсальному міжнародному рівні, та ключовою ланкою таких стандартів стали документи ООН та відповідна діяльність низки її структурних підрозділів, включно з УВКПЛ ООН.

Досліджені нормативні джерела, які охоплюють резолюції ГАООН, послідовно розвивалися за останні півстоліття, та вони приділили істотну увагу як загальній компетенції, так й обов'язкам держав-учасниць стосовно забезпечення фундаментальних прав молоді за умов збройних конфліктів та в ситуації іноземної окупації, ці резолюції та декларації окремо підкреслили особливу роль правозахисників з-поміж молоді; при цьому в останні роки саме молодь поступово стає істотним фактором послідовних структурних трансформацій у роботі Об'єднаних Націй.

Крім того, задля отримання системної та повної реалізації описаних у статті глобальних та європейських стандартів забезпечення фундаментальних прав молоді та їх захисту й відновлення, релевантної системності та стратегічності у роботі як молодіжного руху, так й публічних органів влади, громадських об'єднань та інших зацікавлених суб'єктів варто сконцентрувати звернути увагу профільних національних та міжнародних структур, відповідальних за сталий розвиток молодіжної політики, на наступні напрями діяльності.

Серед іншого ключову актуальність має аспект отримання та верифікації зведених статистичних відомостей стосовно тієї молоді, яка перебуває на ТОТУ або ж зазнала примусового переміщення на територію держави-агресора. При цьому, беручи до уваги, що відповідні масиви статистичних даних про переміщених осіб, які наявні у профільних центральних орга-

нах виконавчої влади, таких як ММСУ, Мінсоцполітики чи Мінреінтеграції, вбачається бажаним проведення розподілу відповідних відомостей та утворення такої категорії обліку, як молодь, із її додатковою стратифікацією, зокрема гендерною.

Відповідні статистичні параметри надали б ефективну можливість посилити практичну спроможність планування та програмувати відповідні програмні та планові кроки щодо цілісної та комплексної підтримки молоді на ТОТУ та переміщеної молоді.

Ба більше, послідовне застосування комплексу цифрових рішень, модерної диджиталізації та новітніх технологічних каналів взаємодії з молоддю, яка перебуває на ТОТУ, об'єктивно дозволило б проводити системне залучення відповідних осіб до цілісного інформаційного простору України та проводити їх послідовне залучення до цифрових сервісів та послуг, надавати якісне та системне інформування за необхідними напрямками.

Водночас для комплексної реалізації відповідної рекомендації вартим окремої уваги було б дослідження тих видів та форм інформації, яка має сприяти задоволенню відповідних об'єктивних потреб молоді на ТОТУ та переміщеної молоді, та визначення алгоритмів, каналів та механізмів щодо її зручного та безпечного отримання задля наступного програмування новаторських інформаційних кампаній для відповідної цільової аудиторії.

При цьому максимально витребуваним стає відповідне програмування та реалізація заходів, які стають спрямованими на комплексне та системне подолання викликів у сфері освіти для молоді з ТОТУ, забезпечення для них як доступу до повноцінних освітніх матеріалів, так й до сучасних україномовних освітніх онлайн-платформ, та водночас й створення умов для стимулювання навчання молоді з ТОТУ в закладах вищої освіти на підконтрольній території України. Ба більше, необхідно послідовно формувати та систематизувати комплексні програми сприяння талановитій молоді з ТОТУ або переміщених осіб.

За таких умов та обставин не можна обійтися й без системного та комплексного залучення молодіжних структур, інституцій та організацій, які складалися б числа переміщеної молоді або б мали власною метою підтримку такої молоді та вплив на схвалення відповідних рішень органами публічної влади. Серед іншого це має відбуватися через створення сприятливих умов для формування та відображення ідей, позицій, ініціатив молоді та їхньої реалізації, зокрема через системну взаємодію з суб'єктами прийняття рішень у сферах публічного врядування, безпеки, гуманітарної допомоги та післявоєнного відновлення.

Такого роду сприяння позитивним молодіжним ініціативам, яка має охоплювати, але не обмежуватися правозахисною діяльністю, волонтерством, сприянням прямій демократії, реалізації творчих ініціатив, спортивних чи культурних досягнень має забезпечити комплексну та системну синергію у досягненні поставлених завдань, оскільки сама по собі модель співпраці з молоддю є максимально витребуваною, зокрема у постконфліктних процесах економічного відновлення та подолання наслідків гуманітарних криз.

Таким чином, відповідна молодь має стати не лише об'єктом, але й суб'єктом відповідних процесів, а тому захист фундаментальних прав

переміщеної молоді та молоді на ТОТУ має виключне значення для розвитку народного господарства, інформаційного та громадського секторів, гуманітарній діяльності та у вимірі постконфліктного врегулювання. Наступні кроки у становленні та формуванні відповідної організаційної, нормотворчої та програмної діяльності повинні бути предметом нового наукового пошуку.

Література

- [1] Драпушко Р., Горінов П., Попатенко М., Філик Н. 2022. Молодіжна політика України через призму демографічних: стан та тенденції. *Державна сімейна та молодіжна політика: законодавство, методи та практики*. Київ : ДІСМП, № 1. С. 31–38.
- [2] Драпушко Р., Горінов П., Міненко Є. 2022. Ефективність залучення молоді до прийняття управлінських рішень. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Публічне управління та адміністрування. Том 33 (72). № 3. С. 54–59.
- [3] Молодіжна політика в Україні : навч. посібник. 2023. / П. В. Горінов, Р. Г. Драпушко, Н. А. Драпушко, О. Є. Ільок ; за заг. ред. В. П. Андрущенка. Київ : УДУ ім. М. Драгоманова, 304 с.
- [4] Драпушко Р., Горінов П., Захаренко К., Міненко Є. 2022. Державна молодіжна політика України в умовах європейської інтеграції: виклики та можливості. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Публічне управління та адміністрування. Том 33 (72). № 4. С. 7–12.
- [5] Declaration on the Promotion among Youth of the Ideals of Peace, Mutual Respect and Understanding between Peoples. 1965. UN GA Resolution 2037(XX), 7 December. UN. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/57721> (Accessed: 14.04.2024)
- [6] Channels of communication with youth and youth organizations. 1978. UN GA Resolution 32/135, 1 January. UN. URL: https://documents.un.org/symbol-explorer?s=A/RES/32/135&i=A/RES/32/135_9389816 (Accessed: 14.04.2024).
- [7] Role of Youth. 1976. UN GA Resolution 31/130, 16 December. UN. URL: https://documents.un.org/symbol-explorer?s=A/RES/31/130&i=A/RES/31/130_8768356 (Accessed: 14.04.2024).
- [8] Policies and programmes involving youth. 2023. UN GA Resolution 78/179 19 December. UN. URL: https://documents.un.org/symbol-explorer?s=A/RES/78/179&i=A/RES/78/179_0054395 (Accessed: 14.04.2024).
- [9] On the promotion and protection of the rights of children and youth through education. 2019. UN Social Forum Report A/HRC/43/63. UN. URL: <https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/ahrc4363-report-promotion-and-protection-rights-children-and-youth> (Accessed: 14.04.2024).
- [10] Working with and for youth in vulnerable situations. 2022. OHCHR. UN. URL: <https://www.ohchr.org/en/youth/working-and-youth-vulnerable-situations> (Accessed: 14.04.2024).

- [11] Human Rights of Youth. Youth Consultations. 2022. *Europe. Report*. UN. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/2022-06/Report-Youth-Consultations-Europe.pdf> (Accessed: 14.04.2024).
- [12] Biennial panel discussion of the Human Rights Council on youth and human rights. 2023. Report A/HRC/55/40, 28 December UN. URL: https://documents.un.org/symbol-explorer?s=A/HRC/55/40&i=A/HRC/55/40_6266665 (Accessed: 14.04.2024).
- [13] “We are not just the future”: challenges faced by child and youth human rights defenders. 2024. Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights defenders, A/HRC/55/50, 17 January UN. URL: <https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/ahrc5550-we-are-not-just-future-challenges-faced-child-and-youth-human> (Accessed: 14.04.2024).
- [14] UN Youth Strategy. UN. URL: https://www.un.org/youthenvoy/wp-content/uploads/2018/09/18-00080_UN-Youth-Strategy_Web.pdf (Accessed: 14.04.2024).
- [15] Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. 2015. UN GA Resolution 70/1, 25 September. UN. URL: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_70_1_E.pdf (Accessed: 14.04.2024).
- [16] Security Council, Unanimously Adopting Resolution 2250. (2015). Urges Member States to Increase Representation of Youth in Decision-Making at All Levels. 2015. SC/12149, 9 December. UN. URL: <https://press.un.org/en/2015/sc12149.doc.htm> (Accessed: 14.04.2024).
- [17] Youth, Peace and Security: Fostering Youth-Inclusive Political Processes. 2024. February 2. UN. URL: <https://www.undp.org/publications/youth-peace-and-security-fostering-youth-inclusive-political-processes> (Accessed: 14.04.2024).
- [18] UNICEF Global Forum for Children and Youth (CY21). 2021. Spotlight session, 7 December. UN. URL: <https://www.ohchr.org/en/statements/2021/12/unicef-global-forum-children-and-youth-cy21> (Accessed: 14.04.2024).
- [19] Youth Forum. UNCTAD Secretariat Summary TD/INF.70, 19 October 2016. UN. URL: https://documents.un.org/symbol-explorer?s=TD/INF.70&i=TD/INF.70_6364386 (Accessed: 14.04.2024).
- [20] Oppressions of Young Women’s Activism in the Crimea. ARC. 2021. UN. Working Group on discrimination against women and girls. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/2022-06/Association%20of%20Reintegration%20of%20Crimea.pdf> (Accessed: 14.04.2024).
- [21] Russian Aggression against Ukraine, Illegal Deportation and Minors Slavery Issues. ARC. 2023. UN. Special Rapporteur on contemporary forms of slavery, including its causes and its consequences. URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/slavery/sr/reporthrc54/submission-slavery-hrc54-cso-arc_0.pdf (Accessed: 14.04.2024).
- [22] Russian Neo-Nazism Was Researched in UN Report on Crimean Examples. 2022. ARC. URL: <https://arcrimea.org/en/activity/2022/12/19/russian-neo-nazism-was-researched-in-un-report-on-crimean-examples/> (Accessed: 14.04.2024).

- [23] Youth sector strategy 2030. 2020. Committee of Ministers Resolution CM/Res(2020)2, 22 January. *CoE*. URL: https://search.coe.int/cm/Page_s/result_details.aspx?ObjectId=0900001680998935 (Accessed: 14.04.2024).
- [24] Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27 квітня 2021 р. № 1414-IX. ВРУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20> (дата звернення: 14.04.2024).
- [25] Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019. ОПУ. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825> (дата звернення: 14.04.2024).
- [26] Про затвердження Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2021-2025 роки та внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 2 червня 2021 р. № 579. ВРУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2021-Р> (дата звернення: 14.04.2024).
- [27] Government Plan for Reintegration of Crimea: International Dimension. T. Lynnyk, A. Chvaliuk, O. Plotnikov, V. Filatov. ARC. URL: https://arcrimea.org/uk/analytics_ua/2023/04/20/uryadovyj-plan-reintegracziyi-krymu-mizhnarodnyj-vymir/ (Accessed: 14.04.2024).
- [28] Про затвердження Положення про Міністерство молоді та спорту України : Постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 р. № 220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2202014-п> (дата звернення: 14.04.2024).
- [29] Про внесення змін до плану заходів з реалізації Стратегії деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя : розпорядження Кабінету Міністрів України від 4 квітня 2023 р. № 288-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/288-2023-р> (дата звернення: 14.04.2024).
- [30] Реінтеграція Криму: урядові плани та формування механізмів міжнародної підтримки. 2023 / за заг. ред. Бабіна Б., Барієва Е. ; Кримськотатарський Ресурсний Центр. Київ, 48 с.
- [31] Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2025 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2023 р. № 312-р від 7 квітня 2023 р. № 312-р. ВРУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2023-п> (дата звернення: 14.04.2024).
- [32] Вплив війни на молодь в Україні. 2023. Аналітичний центр Cedoss; дослідницька агенція Info Sapiens. UN. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Molodizhna_polityka/2023/Socdoslidjenja/Vplyv%20viiyny%20na%20molody%20v%20Ukraini.2023.pdf (дата звернення: 14.04.2024).

References

- [1] Drapushko R., Horinov P., Popatenko M., Filyk N. 2022. Molodizhna polityka Ukrainy cherez pryzmu demohrafichnykh: stan ta tendentsii. *Derzhavna simeina ta molodizhna polityka: zakonodavstvo, metody ta praktyky*.

- Kyiv, DISMP, № 1. S. 31–38. [Drapushko R., Horinov P., Popatenko M. Filyk N. Youth policy of Ukraine through the prism of demographics: status and trends. *State Family and Youth Policy: Legislation, Methods and Practices*]. [in Ukrainian].
- [2] Drapushko R., Horinov P., Minenko Ye. 2022. Efektyvnist zaluchennia molodi do pryiniattia upravlinskykh rishen. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho*. Serii: Publichne upravlinnia ta administruvannia. Kyiv, V. 33 (72). № 3. S. 54–59. [Drapushko R., Horinov P., Minenko E. Effectiveness of youth involvement in management decision-making. *Scientific Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University*. Series: Public Administration]. [in Ukrainian].
- [3] Molodizhna polityka v Ukraini: navch. posibnyk. 2023. / P. V. Horinov, R. H. Drapushko, N. A. Drapushko, O. Ie. Iliuk; za zah. red. V. P. Andruschenka. Kyiv, 304 s. [Youth policy in Ukraine: *study guide*. P. V. Horinov, R. G. Drapushko, N. A. Drapushko, O. E. Ilyuk; in general ed. V. P. Andruschenko]. [in Ukrainian].
- [4] Drapushko R., Horinov P., Zakharenko K., Minenko Ye. 2022. Derzhavna molodizhna polityka Ukrainy v umovakh yevropeiskoi intehtratsii: vyklyky ta mozhlyvosti. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho*. Serii: Publichne upravlinnia ta administruvannia. Kyiv, V. 33 (72). № 4. S. 7–12. [Drapushko R., Horinov P., Zakharenko K., Minenko E. State youth policy of Ukraine in the context of European integration: challenges and opportunities. *Scientific Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University*. Series: Public Administration]. [in Ukrainian].
- [5] Declaration on the Promotion among Youth of the Ideals of Peace, Mutual Respect and Understanding between Peoples. 1965. UN GA Resolution 2037(XX), 7 December. UN. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/57721> (Accessed: 14.04.2024).
- [6] Channels of communication with youth and youth organizations. 1978. UN GA Resolution 32/135, 1 January. UN. URL: https://documents.un.org/symbol-explorer?s=A/RES/32/135&i=A/RES/32/135_9389816 (Accessed: 14.04.2024).
- [7] Role of Youth. 1976. UN GA Resolution 31/130, 16 December. UN. URL: https://documents.un.org/symbol-explorer?s=A/RES/31/130&i=A/RES/31/130_8768356 (Accessed: 14.04.2024).
- [8] Policies and programmes involving youth. 2023. UN GA Resolution 78/179 19 December. UN. URL: https://documents.un.org/symbol-explorer?s=A/RES/78/179&i=A/RES/78/179_0054395 (Accessed: 14.04.2024).
- [9] On the promotion and protection of the rights of children and youth through education. 2019. UN Social Forum Report A/HRC/43/63. UN. URL: <https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/ahrc4363-report-promotion-and-protection-rights-children-and-youth> (Accessed: 14.04.2024).
- [10] Working with and for youth in vulnerable situations. 2022. OHCHR . UN. URL: <https://www.ohchr.org/en/youth/working-and-youth-vulnerable-situations> (Accessed: 14.04.2024).

- [11] Human Rights of Youth. Youth Consultations. 2022. *Europe. Report. UN*. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/2022-06/Report-Youth-Consultations-Europe.pdf> (Accessed: 14.04.2024).
- [12] Biennial panel discussion of the Human Rights Council on youth and human rights. 2023. Report A/HRC/55/40, 28 December. *UN*. URL: https://documents.un.org/symbol-explorer?s=A/HRC/55/40&i=A/HRC/55/40_6266665 (Accessed: 14.04.2024).
- [13] “We are not just the future”: challenges faced by child and youth human rights defenders. 2024. Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights defenders, A/HRC/55/50, 17 January *UN*. URL: <https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/ahrc5550-we-are-not-just-future-challenges-faced-child-and-youth-human> (Accessed: 14.04.2024).
- [14] UN Youth Strategy. *UN*. URL: https://www.un.org/youthenvoy/wp-content/uploads/2018/09/18-00080_UN-Youth-Strategy_Web.pdf (Accessed: 14.04.2024).
- [15] Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. 2015. *UN GA Resolution 70/1*, 25 September. *UN*. URL: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_70_1_E.pdf (Accessed: 14.04.2024).
- [16] Security Council, Unanimously Adopting Resolution 2250. (2015). Urges Member States to Increase Representation of Youth in Decision-Making at All Levels. 2015. SC/12149, 9 December. *UN*. URL: <https://press.un.org/en/2015/sc12149.doc.htm> (Accessed: 14.04.2024).
- [17] Youth, Peace and Security: Fostering Youth-Inclusive Political Processes. 2024. February 2. *UN*. URL: <https://www.undp.org/publications/youth-peace-and-security-fostering-youth-inclusive-political-processes> (Accessed: 14.04.2024).
- [18] UNICEF Global Forum for Children and Youth (CY21). 2021. Spotlight session, 7 December. *UN*. URL: <https://www.ohchr.org/en/statements/2021/12/unicef-global-forum-children-and-youth-cy21> (Accessed: 14.04.2024).
- [19] Youth Forum. UNCTAD Secretariat Summary TD/INF.70, 19 October 2016. *UN*. URL: https://documents.un.org/symbol-explorer?s=TD/INF.70&i=TD/INF.70_6364386 (Accessed: 14.04.2024).
- [20] Oppressions of Young Women’s Activism in the Crimea. ARC. 2021. UN Working Group on discrimination against women and girls. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/2022--06/Association%20of%20Reintegration%20of%20Crimea.pdf> (Accessed: 14.04.2024).
- [21] Russian Aggression against Ukraine, Illegal Deportation and Minors Slavery Issues. ARC. 2023. *UN Special Rapporteur on contemporary forms of slavery, including its causes and its consequences*. URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/slavery/sr/repothrc54/submission-slavery-hrc54-cso-arc_0.pdf (Accessed: 14.04.2024).
- [22] Russian Neo-Nazism Was Researched in UN Report on Crimean Examples. 2022. ARC. URL: <https://arcrimea.org/en/activity/2022/12/19/russian-neo-nazism-was-researched-in-un-report-on-crimean-examples/> (Accessed: 14.04.2024).

- [23] Youth sector strategy 2030. 2020. Committee of Ministers Resolution CM/Res(2020)2, 22 January. *CoE*. URL: https://search.coe.int/cm/Page_s/result_details.aspx?ObjectId=0900001680998935 (Accessed: 14.04.2024).
- [24] Pro osnovni zasady molodizhnoi polityky: Zakon Ukrainy vid 27 kvitnia 2021 r. № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20> (date of access: 14.04.2024) [Law of Ukraine “On the Main Principles of Youth Policy” dated April 27, 2021 No. 1414-IX]. [in Ukrainian].
- [25] Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 30 veresnia 2019 r. № 722/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825> (date of access: 14.04.2024) [Decree of the President of Ukraine “On the Sustainable Development Goals of Ukraine for Period Up to 2030” dated September 30, 2019 No. 722/2019]. [in Ukrainian].
- [26] Pro zatverdzhennia Derzhavnoi tsilovoi sotsialnoi prohramy “Molod Ukrainy” na 2021-2025 roky ta vnesennia zmin do deiakykh aktiv Kabinetu Ministriv Ukrainy : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 2 chervnia 2021 r. № 579. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2021-p> (date of access: 14.04.2024) [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On the Approval of the State Targeted Social Program “Youth of Ukraine” for 2021-2025 and Amendments to Some Acts of the Cabinet of Ministers of Ukraine” dated June 2, 2021 No. 579]. [in Ukrainian].
- [27] Uriadovyi plan reintehratsii Krymu: mizhnarodnyi vymir. 2023. / B. Babin, E. Pleshko, T. Lynnyk, A. Chvaliuk, O. Plotnikov, V. Filatov; Asotsiatsiia Reintehratsii Krymu. URL: https://arcrimea.org/uk/analytics_ua/2023/04/20/uryadovyj-plan-reintegracziyi-krymu-mizhnarodnyj-vymir/ (date of access: 14.04.2024) [The Governmental Plan for Reintegration of Crimea: the International Dimension / B. Babin, E. Pleshko, T. Linnyk, A. Chvalyuk, O. Plotnikov, V. Filatov; Association of Reintegration of Crimea]. [in Ukrainian].
- [28] Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Ministerstvo molodi ta sportu Ukrainy : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 2 lypnia 2014 r. № 220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2014-p> (date of access: 14.04.2024) [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On the Approval of the Regulation on the Ministry of Youth and Sports of Ukraine” dated July 2, 2014 No. 220]. [in Ukrainian].
- [29] Pro vnesennia zmin do planu zakhodiv z realizatsii Stratehii deokupatsii ta reintehratsii tymchasovo okupovanoi terytorii Avtonomnoi Respubliky Krym ta mista Sevastopolia : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 4 kvitnia 2023 r. № 288-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/288-2023-p> (date of access: 14.04.2024) [Prescript of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On Amendments to Action Plan for Implementation of the Strategy of Deoccupation and Reintegration of the Temporarily Occupied Territory of the Autonomous Republic of Crimea and the City of Sevastopol” of April 4, 2023 No. 288-r]. [in Ukrainian].
- [30] Reintehratsiia Krymu: uriadovi plany ta formuvannia mekhanizmiv mizhnarodnoi pidtrymky. 2023. / za zah. red. Babina B., Bariieva E.; Krymskotatarskyi Resursnyi Tsent. Kyiv, 48 s. [Reintegration of Crimea: Governmental Plans and Formation of International Support Mechanisms; in

- general ed. Babina B., Barieva E.; Crimean Tatar Resource Center]. [in Ukrainian].
- [31] Pro skhvalennia Stratehii derzhavnoi polityky shchodo vnutrishnoho pere-mishchennia na period do 2025 roku ta zatverdzhennia operatsiinoho planu zakhodiv z yii realizatsii u 2023-2025 rokakh : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 7 kvitnia 2023 r. № 312-r vid 7 kvitnia 2023 r. № 312-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2023-p> (date of access: 14.04.2024) [Prescript of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On the Approval of the State Policy Strategy on Internal Displacement for Period until 2025 and the Approval of the Operational Action Plan for Its Implementation in 2023-2025” dated April 7, 2023 No. 312-r]. [in Ukrainian].
- [32] Vplyv viiny na molod v Ukraini. 2023. Analitychnyi tsentr Cedos; dosli-dnytska ahentsiia Info Sapiens. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Molodizhna_polityka/2023/Socdoslidjenja/Вплив%20війни%20на%20молодь%20в%20Україні.2023.pdf (date of access: 14.04.2024) [Influence of War on Youth in Ukraine. Analytic Center Cedos; Research Agency Info Sapiens]. [in Ukrainian].